

CTITOR AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PEDAGOGIC BÂRLĂDEAN IOAN POPESCU - 150 DE ANI

Oltea RĂȘCANU GRAMATICU*

Founder of the educational system in Bârlad, Ioan Popescu - 150 year

Abstract

Ioan Popescu, settled in Bârlad after the defeat of the revolution of 1848 in Transylvania, became an important representative of the city in the context of the social-political and cultural realities of this place of the country, bringing a valuable contribution to the development of the local and national educational system through his accomplishments: the founding of elementary schools, urban and rural; middle school and high schools, print shops; the editing of construction projects, new papers etc. The most important accomplishment was the opening of the first print shop in Bârlad- "Unirea" (1869), the printing of the first local newspaper- "Semănătorul" (1870-1876) and the establishment of the Teacher's Training College. Declared liberal, he supported the projects of agrarian reforms topic, the public education, the development of the light industry and the national cause in his interventions as a representative of Tutova County in the Romanian Parliament. For his accomplishments he was awarded with gratified medals and orders. After 110 years since his death, Ioan Popescu remains a worth following example for the younger generations, as an illustrious teacher and patriot.

Cuvinte cheie: *Primăvara Popoarelor, Convenția de la Balta Liman, Regulamentul Organic, revoluție, Legea Educației Publice, Școala Normală.*

Keywords: *Spring of Peoples, Balta Liman Convention, Organic Regulation, revolution, Public Education Law, Normal School.*

Printre personalitățile bârlădene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea se numără Ioan Popescu, renumit pedagog, ctitor, filantrop, politician, a cărui activitate se confundă cu viața social-politică și culturală a urbei. Despre activitatea sa aflăm din lucrări autobiografice¹, din corespondența cu diferite personalități ale vremii, cu instituții social-politice și obștești, din presa locală și centrală, dezbateri parlamentare,

---

* Profesor, președinta Societății de Științe Istorice din România, filiala Bârlad.

¹ *Faptele și activitatea publică și privată a lui Ioan Popescu, profesor onorific, fost deputat, președintele Societății pentru învățătura poporului român, județul Tutova, din urbea Bârladului, etc. etc. cu începere din anul 1848 până astăzi, 1901, Tipografia Comercială, Bârlad, 1911.*

anuale², almanahuri³, calendare⁴, memorialistică⁵, etc. Concludente sunt și lucrările semnate de P.S. Iacov Antonovici, episcop al Hușilor⁶, Gheorghe Vrabie⁷ și alții. Scurte medalioane despre viața și activitatea lui Ioan Popescu se găsesc în monografiile principalelor instituții de învățământ bărlădean⁸, în monografia și istoria Bârladului⁹, în bibliografii și dicționare¹⁰.

Actualul studiu își propune să adâncească analiza legată de contribuția pe care Ioan Popescu a adus-o la dezvoltarea învățământului bărlădean, cu prioritate a celui pedagogic, de la întemeierea căruia s-au scurs 150 de ani. Este interesant de văzut toate compartimentele în care s-a implicat Ioan Popescu, cu luminile și umbrele unei epoci tumultuoase și contradictorii pe care a traversat-o. Un intelectual care și-a închinat viața unui ideal - luminarea și trezirea conștiinței poporului spre Unire și Independență.

Cine era acest dascăl, pe care cu admirație un fost elev îl descria „*înalt și bine făcut... tipul munteanului gata de-a pururea a înfrunta orice primejdie, natură cinstită și entuziastă*”¹¹, de unde venea și care au fost fapte lui, sunt întrebări firești la care vom încerca să răspundem.

Ioan Popescu se încadrează în pleiada cărturarilor ardeleni de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea creșcuți la flacăra înaltelor idealuri patriotice ale necesității realizării unui stat național, unitar și independent, care au activat în Principatele Române temporar sau definitiv. Profesorii ardeleni aduceau cu ei

² *Biografii*, în „Anuarul Societății pentru crearea unui fond de teatru român”, Brașov, Anul IX, 1904, 1905.

³ *Ioan Popescu*, în „Almanahul învățătorilor și învățătoarelor din România”, Tipografia „Aurora”, Focșani, anul III, 1902, pp. 77 - 78; „Anuarul Școalei Normale din urbea Bârladului pe anul 1875 - 1876”, Tipografia Asociațiunii „Unirea”, 1876.

⁴ Paul Augustin, *Faptele și activitatea lui Ioan Popescu*, în „Calendarul Minerva”, București, 1901, pp. 131 - 133; Idem, *Ioan Popescu din Coaș. Activitate de o jumătate de secol al unui român chioran, în România*. Conferință ținută la adunarea din Șomula Mare, despărțământul Sălăgian - Chioran al Asociațiunii, în ziua de 3 august 1904, de către Augustin Paul, fost profesor de liceu, publicist, Tipografia „Victoria”, Șimleul Silvaniei, 1906; *Faptele și activitatea publică și privată a d-lui Ioan Popescu, dimpreună cu o conferință a d-lui Augustin Paul*, broșură, Bârlad, 1915.

⁵ Petru Rășcanu, *Cel dintâi dascăl al meu*, în „Calendarul Ligii”, Editura Minerva, București, 1908; Nicolae Pătrașcu, *Un bun român, Ioan Popescu*, în „Literatură și artă românească”, anul IV, 23 iulie 1899, pp. 592 - 593.

⁶ Iacov Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad. Ioan Popescu*, Atelierele Zanet Corlățeanu, Huși, 1928.

⁷ Gheorghe Vrabie, *Mesianism ardelean*, Tipografia Cernica, București, 1937; idem, *Bârladul cultural*, București, 1938, pp. 77 - 108; Idem, *Dascăli ardeleni necunoscuți: Ioan Popescu și Ștefan Neagoe*, în „Familia”, seria a III-a, anul VII, nr. 3 - 4, 1940, pp. 41 - 50; *Ibidem*, nr. 5 - 6, 1940, pp. 49 - 54; Marin Vătafu, *Gh. Vrabie, Mesianismul ardelean*, în „Gând românesc”, anul VI, nr. 3 - 4, martie - aprilie, 1938, pp. 228 - 229.

⁸ Mihai Măță, Ștefan Cucoș, *Centenarul Liceului Pedagogic Bârlad. 1870 - 1970*, Iași, 1970, p. 11, 13, 14 - 20, 30, 32 - 50; Traian Nicola, *Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu” Bârlad. Monografie*, Iași, 1971, pp. 295 - 296; Idem, *Colegiul Național „Gheorghe Roșca Codreanu” Bârlad. 150 de ani*, Adison Computer SRL, Iași, 1996, pp. 49 - 51.

⁹ *Monografia Municipiului Bârlad*, Iași, 1974, p. 124; Oltea Rășcanu Gramaticu (coord.), *Istoria Bârladului*, Editura Odeon, Vaslui, 1998, p. 387; *Ibidem*, ediția a II-a, Editura Sfera, Bârlad, 2002, p. 470 - 471; Oltea Rășcanu Gramaticu, *Istoria Bârladului*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, vol. II, Editura PIM, Iași, 2015, pp. 483 - 488, 513 - 523; Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobiografii*, vol. 5, Editura Sfera, Bârlad, 2003, pp. 688 - 694.

¹⁰ Oltea Rășcanu Gramaticu, *Personalități bărlădene. Dicționar*, vol. II, Editura PIM, Iași, 2012, pp. 213 - 215.

¹¹ Peru Rășcanu, *op.cit.*, p. 371.

nu numai o pregătire solidă, ceea ce s-a putut constata mai târziu prin numărul mare de manuale școlare pe care le-au elaborat, prin lucrările științifice și literare ce au publicat, dar aduceau și idei politice înaintate care i-au așezat în primele rânduri de luptători pentru înlăturarea structurilor feudale perimate. Aproape toți acești cărturari au fost amestecați în evenimentele generate de revoluția democratică de la 1848. Aron Florian, Ion Maiorescu, August Treboniu Laurian, Simion Bărnuțiu, Ioan Popescu, asemenea lui Gheorghe Lazăr și-au adus contribuția la dezvoltarea învățământului românesc.

Urmași spirituali ai Școlii Ardelene, unii dascăli ardeleni au trecut Carpații, cei mai mulți îndemnați de dragostea de neam, în speranța că vor găsi teren mai favorabil pentru dezvoltarea talentelor lor, pentru promovarea culturii naționale. Din Sălaj a venit Simion Bărnuțiu la Iași, din Chioar - Ioan Popescu la Bârlad¹².

Într-o geroasă zi de ianuarie 1830, în casa familiei Popovici, din comuna Coaș, districtul Cetatea de Piatră, județul Satu Mare, vedea lumina zilei viitorul dascăl Ioan Popescu. Aproximativ la o săptămână de la naștere, familia să-și înscrie fiul la școala primară din această străveche localitate românească pe care a absolvit-o în condiții meritorii. Frecventează cursurile Gimnaziului călugărilor minoriți timp de 4 ani, apoi, în 1846, este transferat la Colegiul călugărilor piariști din Cluj, instituție școlară care se bucura de un vechi renume în pregătirea viitorilor absolvenți.

În perioada studiilor gimnaziale se remarcă ca un elev talentat și sânguincios, dar condițiile modeste îl determină să efectueze o serie de activități privind curățenia sălilor și servitul mesei în cantină pentru a obține un loc în internat. Acest aspect ne este relatat de publicistul Paul Augustin, cu ocazia unei conferințe ținute în ziua de 3 august 1904, la o adunare din localitatea Șomcuta - Mare: „[...] Fiind elev talentat și sânguincios, dar sărac a fost primit ca credențiar la internat, câpătând întreținerea în schimbul unor mici servicii, ce le făcea, ca atâți alți tineri români - dereticând prin cele săli și purtând mâncărurile la masă”¹³.

Furtuna revoluției de la 1848 a electrizat inimile tineretului care întrezărea în aceasta „primăvara popoarelor”, posibilitatea răsturnării vechilor orânduieli feudale, a șubredului imperiu habsburgic. În aceste condiții efervescente, tânărul de doar 18 ani, Ioan Popescu, părăsește gimnaziul clujean și se înrolează voluntar ca *landsturm-führer*, adică conducător de gloate, în armata prefectului Florian Micaș, atașat sub comanda colonelului Carol Urban¹⁴. Botezul focului îl primește în ciocnirea de la Săcălășeni cu gărzile maghiare. Rezultatul a fost deprimant, mica sa oștire a fost complet distrusă, astfel că tânărul conducător cu două degete rupte și cu mantaua ciuruită de gloanțe este nevoit să peregrineze prin țară, ascunzându-se pentru a nu fi prins și spânzurat.

Îmbrățișând calea aleasă și de alți revoluționari, Ioan Popescu, a cărui conștiință națională se maturizase în câteva luni, se refugiază în Bucovina, beneficiind de ospitalitatea boierilor patrioți, Hurmuzachi. În această atmosferă prielnică, ardeleanul Ioan Popescu a cunoscut o parte din emigranții moldoveni, printre care se numărau și

¹² I. Antonovici, *op.cit.*, p. 336; Gh. Vrabie, *Bârladul cultural*, pp. 112 - 118; vezi și Marin Vătafu, *op.cit.*, pp. 228 - 229.

¹³ I. Antonovici, *op. cit.*, p. 336.

¹⁴ Teodor Balan, *Colonelul Urban în Bucovina. 1849*, Tipografia Mitropolit Silvestru, Cernăuți 1926, p. 4, 6.

boierii bârlădeni cu vederi liberale, Nicolae Roșca Codreanu, Manolache Costache Epureanu și Iorgu Radu, de a căror destine va fi strâns legat în viitor.

Bârladul cunoscuse și el febrilitatea pregătirilor revoluționare, casele lui Iorgu Radu și Costache Epureanu fiind loc de întâlniri pentru alte spirite liberale precum Iordache Racliș, Costache Cuza, Iordache Lambrino și mulți alții. Acest nucleu revoluționar era în legătură directă cu Vasile Mălinescu, Theodor Râșcanu, Alexandru Ioan Cuza. Evenimentele de la sfârșitul lunii martie 1848 de la Iași, soldate cu represiunea puternică a regimului autoritar a domnitorului Mihail Sturdza, prigoana dezlănțuită asupra liderilor revoluționari care sunt nevoiți să emigreze, nu a mai permis punerea în fapt a programelor elaborate la Brașov și Cernăuți. Convenția ruso-turcă de la Balta - Liman din aprilie 1849 reinstaura regimul regulamentar în Principatele Române. În Transilvania trupele habsburgice, cu sprijinul celor țariste, dădeau ultimele lovituri revoluției.

Noul domn al Moldovei, Grigore Alexandru Ghica, spre deosebire de Barbu Știrbei din Țara Românească, a permis reîntoarcerea unor exilați printre care se numărau și patrioții bârlădeni. Odată cu aceștia sosea la Bârlad și tânărul Ioan Popescu, căruia Iorgu Radu îi oferise, mai întâi, funcția de administrator la moșia sa de la Dealu Mare. Inteligent, sânguinos, Ioan Popescu atrage atenția autorităților locale care îl numesc la 1 septembrie 1851 profesor și director la singura școală publică din Bârlad, funcție pe care o va deține până în anul 1860.

Învățământul bârlădean s-a dezvoltat în mod sinuos, inegal în contextul învățământului manifestat în epocă. Alături de școlile de pe lângă biserici, la sfârșitul secolului al XVIII-lea funcționa la Bârlad o școală moldovenească de grad elementar, dependentă de Biserica „Sf. Voievozi”, unde se studia citirea și scrierea. Prin Hrisovul din 24 mai 1803, elaborat de domnul Alexandru Moruzzi, s-a înființat o școală greco-moldovenească, asemănătoare cu cea de la Focșani și Galați¹⁵, dar care și-a încetat activitatea după 1821. În conformitate cu prevederile Regulamentului Organic la 1 septembrie 1832 și-a deschis porțile prima școală primară de băieți nr. 1 din Bârlad, având ca dascăl pe Ioan Zăhărescu și apoi Constantin Nanu¹⁶. În 1846 s-a înființat Clasul Codreanu pe lângă școala primară publică, reprezentând un pas înainte în dezvoltarea învățământului secundar bârlădean. Profesorul Ioan Zăhărescu predă gramatica, geografia, catehismul și caligrafia, iar profesorul Iosif Popescu (Patriciu) limba latină, istoria universală și a patriei, aritmetica¹⁷.

Continuau să existe și pensioane particulare cu limba de predare greacă, franceză și rusă, frecventate de copii proveniți din păturile mijlocii ale populației urbane. În 1846 era cunoscut pensionul condus de I. F. Hașcov - Sasei în care se predă limba greacă și rusă, iar în pensionul lui Iosif Patriciu, organizat în 1850, se predă în limbile română,

¹⁵ I. Antonovici, *Documente Bârlădene*, vol. IV, Bârlad, 1924, p. 246.

¹⁶ Aceste școli ținutele cuprindeau o clasă elementară unde se predă citirea, scrierea, număratoarea și rugăciunile, după metoda lancasteriană, cu tabele anumite tipărite; cât și clasul normal de trei ani, în care se predă gramatica românească după manualul lui Săulescu, aritmetica până la împărțire exclusiv, după manualul lui Filipescu și geografia după manualul lui Fabian. Era primit orice tânăr indiferent de avere și renume, între 7 și 13 ani. Anul școlar se încadra între 1 septembrie - 1 iunie, în două semestre, după care se susținea un examen public. Lecțiile țineau de la 8 la 11 dimineața și de la 14 la 16 după-amiaza (V. A. Urechea, *Istoria Școalelor*, I, București, pp. 201 - 202).

¹⁷ DANIC, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (în continuare MCIP), dosar nr.183/1846, f. 6.

latină, franceză și germană. În 1851 funcționau următoarele pensioane particulare: pensionul francez de băieți a lui Columb, pensionul francez de băieți a lui Caillon, pensionul grecesc condus de Pondichi și cel a lui Popastavăr, pensionul francez de fete al doamnei Baar, la care pe parcursul anilor se vor adăuga și altele¹⁸.

Răsfoind Regulamentul Școlar al Moldovei, din 1851, elaborat sub egida domnitorului Grigore Alexandru Ghica, se observă o serie de prevederi pe linia democratizării învățământului pe care le vom reîntâlni în Legea Instrucțiunii Publice din 1864. Urmău să se înființeze școli de fete în toate reședințele de ținut și pentru început la Botoșani, Roman, Bârlad, Huși, Bacău, Galați.

În această atmosferă își începe activitatea de strălucit dascăl, Ioan Popescu, pe meleagurile Moldovei de Jos, dar păstrând intactă imaginea locurilor natale pe care le va reînvia cu puterea minții și bătăile inimii în inegalabilele sale lecții de istorie a românilor. Muncește mult, cu pasiune și manifestă o atenție deosebită pentru copii, lucrând de multe ori cu clase simultane. În cursul anului 1853 - 1854 îl întâlnim ținând cursuri la clasa a II-a și a IV-a. Din catalogul semestrial al Școlii publice din Bârlad, pe luna aprilie 1854, reiese că la clasa I-a frecventau 46 elevi, la clasa a II-a 28 elevi, la clasa a III-a 15 elevi și la clasa a IV-a doar 5¹⁹. Situația se explică și prin analiza condițiilor materiale ale elevilor, lipsa de manuale, rechizite școlare, programe încărcate, dogmatismul general al învățământului manifestat în epocă.

Sugestivă, în această direcție, este relatarea lui Petru Rășcanu, fost elev a lui Ioan Popescu: „Era greu de învățat carte pe la 1855. Mai întâi lipseau cărțile de școală. Programa cerea să se învețe limba română, elemente de limba latină, religie, aritmetică, istoria, geografia. Și nu erau atâtea cărți, decât: *Istoria Românilor*, trei volume mari de A. T. Laurian, *Geografia Țărilor Române* și cea generală, de același, *Gramatica românească* de Nifon Bălășescu, *Evanghelia* editată de N. Ionescu și *Aritmetica* de care nici nu ne foloseam. Era o hartă mare a Țărilor Române de G. Filipescu Dubău, admirabil lucrată de către Partene Ariton din Iași și hărțile continentelor. Cu acest material didactic trebuia să se aplice programa care la Bârlad mai era sporită prin clasul Codreanu de limbă latină, pus tot în școala primară, așa că elementele de limbă latină se făceau în clasa a III-a, după cartea lui Zaharia Columb, iar în clasa a IV-a se învăța întreaga etimologie latină după *Gramatica* lui D. Stoica, un volum de 500 de pagini, tipărit pe o hârtie groasă, ceea ce îl făcea și mai îngrozitor”²⁰.

Concluzia pe care o prezintă același autor este revelatoare: „Cu asemenea mijloace de lucru și încărcat cu două clase îi trebuia lui Popescu multă știință și multă dibăcie pedagogică pentru a răspunde greii sale însărcinări. Și el a răspuns pe deplin”²¹.

Ioan Popescu, ca pedagog a înțeles cu mult înaintea altora că învățământul trebuie să aibă un caracter formativ. În cadrul cursurilor la școala primară acorda o mare importanță înțelegerii de către elevi a lecțiilor în clasă, dezvoltarea gândirii logice, creative, folosirea materialului intuitiv. Între obiectele de studiu, istoria era considerată ca un obiect „*eminamente educativ*”. Profesorul era preocupat de introducerea unor

¹⁸ I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad - Ioan Popescu*, p. 338.

¹⁹ DJAN Iași, Fond Comitetul de Inspecție Școlară, Iași, dosar 599, anul 1853 - 1854, f. 61.

²⁰ Petru Rășcanu, *op. cit.*, pp. 30 - 32.

²¹ *Ibidem*.

documente istorice, abia tipărite, dintre care nu lipseau vestita *Istorie* a lui Petru Maior sau ziarele „Gazeta de Moldova” și „Gazeta de Transilvania”. Activitatea educativă continua și în zilele de sărbătoare: „Duminica [...], ne povestea unele episoade din revoluția de la 1848 din Transilvania, citeam din «Foaie pentru minte, inimă și literatură», din *Descrierea Moldovei* de D. Cantemir, din P. Maior sau *Moldova în 1857* de V. Alecsandri; *Hora Unirii* și *Baladele* sau *Cântece bătrânești* a lui V. Alecsandri era încă o carte ce ni se punea în mână” - își amintea Petru Rășcanu²².

Inimosul dascăl bârlădean a introdus obiectul geografie la clasa a III-a și a IV-a, cu confecționarea hărților, cu mult înainte de a se oficializa. Directorul Ministerului Instrucțiunii, Gheorghe Asachi, a apreciat activitatea depusă în această direcție și a aprobat depozitarea a 4 hărți ale Daciei în Biblioteca Statului în 1856, executate de elevi sub egida lui Ioan Popescu. Pedagog cu o înzestrare deosebită, conștiincios și dând dovadă de mult tact, Ioan Popescu se ocupa cu migală de fiecare elev, astfel încât „*nu se știa în școala de la Bârlad ce va să zică să fii repetent. Nu se afla ca un școlar să fie izgonit din școală. Școala era făcută ca să învețe pe copii carte, prin urmare, nu era o scuză pentru dascăli că unii erau mai puțin înzestrați de la natură*”²³.

Energic și sever în orice acțiune, el impunea elevilor disciplină, responsabilitate, comportament civilizat în relațiile cu cei din jur. Printre colegii de breaslă, Ioan Popescu se distingea prin înaltele sale calități morale și fizice, fiind adeptul principiului permanentei prezențe a educatorului în mijlocul elevilor, al controlului și supravegherii elevilor: „*Era de o punctualitate exemplară - mărturisirea Petru Rășcanu - . Punctualitatea profesorului avea mare influență asupra școlarilor. Nu se știa în clasa noastră ce va să zică a umbla fugar*”²⁴.

Ioan Popescu a introdus emulația publică între elevi, sporindu-le interesul pentru instituția școlară. Cu prilejul susținerii examenelor și împărții premiilor erau invitate diferite notabilități ale orașului, imprimând un caracter solemn, făcându-l greu de uitat. Elevii dădeau dovadă de o temeinică pregătire, recitau cu patos emoționante poezii patriotice. Adept al idealului luminării maselor, în care școala juca un rol esențial, Ioan Popescu a adus o mare contribuție la dezvoltarea învățământului bârlădean²⁵. Dacă în septembrie 1851, când și-a început cariera didactică exista la Bârlad o singură școală primară publică, cu trei clase și 70 de elevi, în septembrie 1860 funcționau 5 școli primare de băieți cu 700 - 800 de elevi, 2 școli de fete și începând cu octombrie 1858 Gimnaziul Codreanu, la înființarea căroră ilustrul dascăl a avut un rol esențial. Prima școală publică de fete, cu 68 de eleve, și-a deschis porțile la 9 noiembrie 1856, deși fusese preconizată încă din 1851, conform Regulamentului Școlar.

În art. 52 al *Manualului administrativ*, capit. *Organizarea Școalelor* se preciza: „*Școli gimnaziale se vor înființa una la Iași și după trebuință și mijloacele Casei Scolastice și în alte Rezidenții ținutale, începând de la Bârlad*”²⁶. Prin Adresa nr. 9530 din 13 septembrie 1858, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, secția I, comunică

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Traian Nicola, *Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu” Bârlad. Monografie*, pp. 295 - 296; Idem, *Ioan Popescu*, în *Istoria Bârladului*, vol. II, editat de Oltea Rășcanu Gramaticu, p. 387.

²⁶ *Manualul administrativ al Principatului Moldovei*, tom. III, Iași, 1856, p. 312.

transformarea Clasului latin în Gimnaziu Codreanu: „*Cu deschiderea Colegiului, Clasa latină Codreanu de la Școala primară rămâne desființată, așa precum limba latină se va preda în toată întinderea la Colegiu. Prin urmare școala primară va rămâne pe piciorul tuturor școalelor ținutale ca un suplent, un adiunct și un singur profesor primar, care va fi domnul Popescu*”²⁷.

Prin Ordonanța domnească nr. 534 din 24 august 1860, semnată de Alexandru Ioan Cuza, se aprobă ca Gimnaziul din Bârlad să poarte numele de Gimnaziu Codreanu „*spre perpetuarea amintirii numelor răposaiților întru fericita amintire, George și Nicolae, frați Codreni, care au făcut mai multe dăruiri în folosul așezămintelor de învățătură din Bârlad*”²⁸. La 24 octombrie 1858, prin Decretul nr. 11.378, Ioan Popescu a fost numit profesor de limba germană la Gimnaziu Codreanu, unde, de la 1860 și până în martie 1865 a predat limba română și limba latină. Prima serie de absolvenți ai Gimnaziului Codreanu a fost în vara anului 1862. Art. 93 din Legea Instrucțiunii Publice din 1864, prevedea înființarea unui liceu la Botoșani, Buzău, Focșani, Ismail și Bârlad²⁹. Astfel, reforma învățământului a creat premisele ridicării Gimnaziului Codreanu la rangul de liceu. Începând cu 24 februarie 1865, Ioan Popescu va preda limba latină în cursul superior al liceului. Liceul avea de unde să-și recruteze candidații, deoarece învățământul primar luase o mai mare amploare în orașul Bârlad, unde funcționau la acea dată șapte unități școlare primare (5 de băieți și 2 de fete), iar în județul Tutova 30 de școli satești.

Învățământul sătesc era însă prost organizat, lipseau cadrele calificate, localurile erau necorespunzătoare, materialele didactice puține, fapt care a determinat Eforia Școalelor să propună înființarea în fiecare județ a unor cursuri de vară, unde să participe tineri dintre grămăticii sau cântăreții de biserică, în vederea sporirii numărului de învățători necesari deschiderii de noi școli primare publice. În vara anului 1865, Ioan Popescu, ajutat de institutorul de la Școala primară publică nr. 2, preotul diacon G. Albu, a cutreierat satele județului Tutova pentru a selecta și pregăti 30 de absolvenți de curs primar sau cu 2 - 3 clase gimnaziale de seminar. Rezultatul a fost cu adevărat spectaculos - 30 de școli satești vor lua ființă în județul Tutova.

Ioan Popescu manifesta un interes deosebit pentru desfășurarea activității învățătorilor în noile școli satești. Atunci când condițiile materiale i-au permis s-a dat la adevărate acte de filantropie: a modificat și înnoit cu suma de 1.500 lei în 1887 vechiul local al școlii din comuna Micești, județul Tutova și a dotat-o cu mobilier, recuzite școlare și grădină; a donat colecția lui de minerale, agonisită cu multă migală în lungile sale călătorii din Transilvania.

Necesitatea înființării unei școli normale pentru pregătirea învățătorilor devenise un imperativ. Din inițiativa și cu colaborarea unui grup de cărturari patrioți, precum C. Esarcu, V. A. Urechea, A. T. Laurian, Al. Papiu Ilarian, P. S. Aurelian, I. Eliade Rădulescu, Al. Odobescu, B. P. Hasdeu, a luat naștere la București, în ziua de 8 noiembrie 1866, *Societatea pentru învățătura poporului român*, a cărui scop era de „*a propaga prin toate mijloacele putincioase învățătura printre români, fără deosebire*

²⁷ Cf. I. Antonovici, *op. cit.*, p. 66.

²⁸ „Monitorul Oficial al Moldovei”, nr. 273, 15 septembrie, 1860, p. 994.

²⁹ *Legea Instrucțiunii din 1864*, în „Anuarul Oficial” al MCIP, 1883, p. 126.

de provincii și a stăruii ca învățătura generală gratuită și obligatorie să devină o realitate în România. A conlucra la dezvoltatea educației naționale”³⁰. Printre secțiile înființate în întreaga țară se numără și cea de la Bârlad, în 15 februarie 1867, având în frunte pe Ioan Popescu³¹, Ștefan Neagoe și Panaite Chenciu.

Cea mai importantă realizare a *Societății pentru învățătura poporului român* a fost înființarea școlilor normale de învățători, ale secțiunilor din București, Ploiești, Focșani și Bârlad. În februarie 1870, Ioan Popescu redactează lucrarea *Școala normală cu internat pentru prepararea de învățători în comunele rurale din județul Tutova, înființată în urbea Bârladului de Societatea pentru învățătura poporului român, secțiunea Tutovei 1870*, alcătuită din două părți: *Expunerea de motive*, *Apel către cetățeni* și *Plan de condițiunile deschiderii unei școli normale pentru prepararea de învățători în comunele rurale ale județului Tutovei și a întreținerii unui internat pentru elevii acestei școli*³².

Zelosul dascăl elaborează o adevărată pledoarie pentru luminarea maselor pe calea culturii, opinând că destinele unui popor, prestigiul lui în lume depinde și de gradul de cultură. Opinia publică bârlădeană și autoritățile erau informate în legătură cu scopul noii școli și modalitățile de funcționare. Propaganda făcută a dat rezultatele scontate pe parcursul câtorva luni. Perseverentul președinte al *Societății pentru învățătura poporului român*, secțiunea Tutovei, Ioan Popescu, procură fonduri, instituind liste de subscripție, făcând apel la autoritățile locale și centrale. Prin adresa nr. 6307 din 13 iunie 1870 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice comunică Comitetului Societății că a fost aprobată suma de 8.000 lei. Au fost închiriate de la Iacob Fătu 7 dughene cu 14 camere pentru școală și internat, s-a procurat mobilierul necesar.

În vederea selecționării elevilor, Ioan Popescu, însoțit de Daniel Montani, institutor la clasa a II-a a Școlii primare nr. 1, începând de la 22 aprilie 1870, colindă cu căruța din sat în sat, ținând examen la fața locului și reușește să aleagă 60 de băieți inteligenți, viitori elevi interni ai școlii normale³³. Apelul făcut cadrelor didactice de la Liceul Codreanu în vederea predării unor cursuri și în cadrul Școlii Normale s-a bucurat de un succes deplin. Acest lucru este și mai meritoriu dacă menționăm că timp de 4 ani profesorii au predat gratuit.

La 29 noiembrie 1870 se inaugurează la Bârlad **Școala Normală**³⁴, printre primele instituții de acest gen din țară, urmând după cea din Iași (1855), București (funcționau o școală de stat, Școala preparandală, 1867, și una particulară înființată de Societatea pentru învățătura poporului român, județul Ilfov), Ploiești (1868) și Focșani (1870), ambele organizate de Societatea pentru învățătura poporului român. În vibrantul discurs rostit cu ocazia inaugurării, directorul Școlii Normale, Ioan Popescu, întrezărea

³⁰ Petre Garboviceanu, *Societatea pentru învățătura poporului român din București și școlile ei, 1866 - 1906*, București, 1906, anexa I, cap. I, p. 3.

³¹ Inițial președinte al secției Bârlad a *Societății pentru învățătura poporului român* a fost Iacob Fătu și abia din 1869 devine Ioan Popescu (Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobliografii*, vol. 5, pp. 688 - 694).

³² Lucrarea a fost publicată în broșură în martie 1870, în Tipografia Asociațiunii „Unirea”, Bârlad.

³³ I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad - Ioan Popescu*, pp. 45 - 46.

³⁴ *Dare de seamă făcută cu ocaziunea inaugurării Școlii normale primare, la 29 noiembrie 1870, de președintele Comitetului școlar pentru învățătura poporului român, secțiunea Tutovei, d-l profesor de la liceu, Ioan Popescu*, în „Semănătorul”, Bârlad, anul I, nr. 11, 6 decembrie 1870.

importanța viitoare a acestui act de cultură, deoarece „*asemenea întreprinderi înmulțindu-se și imitându-se de toate județele și dând fructele lor mântuitoare, România să devină unită cu toate părțile ei, cultă și civilizată de la o margine la alta, mare, tare și fericită, spre a-și reocupa cu o oră mai înainte cuvenitul ei loc între națiunile cele de valoare ale Europei*”³⁵.

În anul 1874, Școala Normală dădea prima promoție de 52 de învățători care se alăturau celor 18 învățători mai vechi, astfel numărul școlilor satești din județul Tutova se ridica la 70. În urma stăruințelor depuse, Ministerul prin Ordinul nr. 751 din ianuarie 1875 numește în funcția de director al Școlii Normale de stat din Bârlad pe Ioan Popescu. Începând cu anul școlar 1875 - 1876, Școala Normală din Bârlad a trecut în întreținerea statului, corpul profesoral fiind recrutat din rândurile cadrelor didactice ale fostei Școli Normale și numit prin decizia Ministerului cu nr. 6.804 din 21 august 1875. Au fost emise o serie de circulare pentru popularizarea școlii în cadrul județului, cerându-se școlilor publice primare să îndrume „*un număr de elevi cu calitățile cerute, care ar dori a se prepara în această școală pentru cariera de învățător în comunele rurale*”³⁶. Au fost selecționați 30 de elevi din 40 prezenți, de o comisie examinatoare și la 15 septembrie 1875 și-a început cursurile Școala Normală publică de stat din Bârlad. Din statistica trimisă de Ioan Popescu, cu adresa nr. 31 din 3 iunie 1877 Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice reiese că erau încadrați 9 profesori, iar numărul total al elevilor era de 58 dintre care 30 în clasa I-a și 28 în clasa a II-a a Școlii Normale, număr apropiat de a altor școli normale din țară (Roman - 74 elevi, Iași - 68 elevi)³⁷.

„Anuarul Oficial” pe anul 1883 menționează următorii profesori ai Școlii Normale de stat din Bârlad: Ioan Popescu (pedagogie), Ioan Carp (religie), Ștefan Neagoe (limba română), Panaite Chenciu (istorie și geografie), Stroe Belloescu (matematică), Gheorghe Ghimbășanu (științe fizico-naturale, agronomie, horticultură), dr. Constantin Codrescu (higienă și medicină populară), Theodor Gățulescu (desen și calligrafie), L. Hergescu (muzică vocală), Ion Dăscălescu (scrimă, gimnastică și exerciții militare)³⁸.

Școala a funcționat în diferite clădiri improprii pentru asigurarea unui climat propice dezvoltării intelectuale ale elevilor. În adresa nr. 14 din 22 ianuarie 1890 către Goliger, arhitect al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Ioan Popescu prezintă în mod magistral necesitatea construirii unui nou local pentru Școala Normală din Bârlad. Propunerile pe care le înaintează Ministerului sunt deosebit de interesante: sporirea numărului de ore la obiectul pedagogie; obiectul psihologie să preceadă cu un an obiectul pedagogie; introducerea istoriei pedagogiei; înființarea unei școli de aplicație; introducerea lucrului manual în programa școlară; sporirea numărului de ore la obiectul istorie; introducerea studiului științelor agricole și realizarea experiențelor practice pe terenul agricol din jurul școlii; sporirea cursului Școlii Normale de la 4 ani la 7 - 8 ani „*reclamat egalmente de mulțimea studiilor și celorlalte învățături, cât și de*

³⁵ Ziarul „Semănătorul”, Bârlad, anul I, nr. 11, decembrie 1870.

³⁶ *Notiță istorică despre Școala Normală primară din urbea Bârladului*, în „Anuarul Școalei normale din urbea Bârladului pe anul 1875 - 1876”, Tipografia Asociațiunii „Unirea”, Bârlad, 1876.

³⁷ DANIC, Fond MCIP, dosar nr. 3742/1877, ff. 10 - 13.

³⁸ Anuarul Oficial al MCIP pe anul 1883, București, 1883, p. 98.

*etatea ce trebuie necesar să petreacă acea tinerime în școală, dacă voiesc să poată fi la înălțimea misiunii ce o au de îndeplinit*³⁹. În continuare se prezenta proiectul construcțiilor administrative: școala propriu-zisă, școala de aplicații, internatul Școlii Normale.

Prin munca neobosită a directorului Ioan Popescu s-a ridicat în anul 1897 - 1898 noul edificiu al Școlii Normale din Bârlad, la întocmirea planurilor și supravegherea lucrărilor, acesta aducându-și o contribuție decisivă. Școala Normală a devenit al doilea focar de cultură din orașul Bârlad, după Liceul Codreanu. Ioan Popescu s-a dovedit un pedagog de elită la flacăra căruia s-a format profilul moral și intelectual al celor 500 de absolvenți pe care i-a dat școala sub directoratul său. Publicistul Nicolae Petrașcu a creionat un emoționant portret acestui „om de o simțire extraordinară la tot ce era frumos și cu o voință de fier în urmărirea scopurilor sale” - Ioan Popescu. „Nalt, frumos și voinic, cu un cap bine dezvoltat, cu o frunte proeminent boltită, ca un zimbru, cu ochi albaștri, purtând barbă și mergând totdeauna în pas milităresc, de parcă auzea ritmul trompetei, el părea că-și aduce aminte în tot momentul că fusese militar, adică voluntar în revoluția de la 1848 din Transilvania”⁴⁰.

Școala Normală a fost un teren favorabil aplicării metodologiei educative, a întregii priceperi pedagogice a ilustrului profesor și director. „Pentru conservarea caracterului național în poporul de la țară și pentru conservarea industriei casnice, părăsită mai de tot de săteni”, a introdus, pentru prima dată în Școala Normală din Bârlad, portul național, ca uniformă pentru elevi, împletitul din paie și confecționarea de pălării din paie în cadrul lucrului manual; a introdus violina „cu mulți ani înainte de a se fi introdus oficial prin programa statului”, învățarea muzicii vocale și formarea de coruri în școlile satești, introducerea jocurilor naționale *Românul* și *Bătuta*⁴¹.

Ioan Popescu a desfășurat o activitate profesională de înaltă clasă, predând cu competența și pasiunea marilor dascăli diferite discipline ca: pedagogia, dreptul constituțional, agricultura, geografia și lucrul manual al confecționării pălăriilor de paie. Se interesa de exercițiile gimnastice și de cunoștințele militare. În acest sens a introdus ca obiect de studiu Regulamentele și Instrucția militară, având arme model '77, iar drept comandant un ofițer. Le-a imprimat elevilor simțul datoriei, dragoste de muncă, internatul Școlii Normale fiind organizat în sistemul auto gospodăririi: elevii făceau curat în clase și dormitoare, le aeriseau, făceau focul în sobe, ajutau la servitul mesei, făceau de gardă noaptea. Toate aceste activități erau supravegheate de directorul școlii care „seosea la internat, indiferent de anotimp, la ora 4 dimineața [...], asista, apoi, la spălătul nostru - își amintea cu nostalgie Nicolae Petrașcu - trecea în repetitor cu noi supraveghind pregătirea lecțiilor, apoi în sufragerie luând cu noi frugala gustare de dimineață [...], în urmă se înșira doi câte doi și ne privea plecând [...]. La 12 din nou cu noi la pregătirea lecțiilor de după masă, seara la fel”⁴².

Un loc deosebit în educarea viitorilor învățători acorda inimosul director excursiilor școlare efectuate, mai ales, în Transilvania. Participau 60 de elevi, îmbrăcați în port național, în frunte cu directorul Ioan Popescu. În cadrul excursiilor se îmbinau

³⁹ DANIC, Fond cit., dosar nr. 5199/1889, vol. II, ff. 14 - 24.

⁴⁰ N. Petrașcu, *op. cit.*, 25 iulie 1899, pp. 592 - 595.

⁴¹ I. Popescu, *op. cit.*, în I. Antonovici, *op. cit.*, p. 244.

⁴² N. Petrașcu, *op. cit.*, p. 592.

drumețiile lungi cu călătoriile cu trenul, pentru a căror scutiri de taxe se zbătea mult timp înainte prin numeroase adrese către Minister. Ziarele vremii înregistrau cu admirație inițiativa dascălului bârlădean, în care vedeau un act de puternică educație națională. A organizat astfel de excursii în anii 1874, 1879, 1882. Ziarul „Telegraful român” din 8 august 1874 relatează cititorilor: *„Astfel trupa junilor români, plecând din Bârlad, în frunte cu profesorul Popescu și Herjescu [...] după o călătorie apostolică de trei săptămâni, în care răstimp au parcurs teritoriul român de la Bârlad până la pasul Oituzului și de acolo secuimea de-a lungul, sosi în fine la Brașov în seara zilei de 7 august a.c.”*⁴³. „Gazeta de Transilvania” consemna cu același deosebit interes prezența acestor tineri *„care se dedică nobilii misiuni a instruirii poporului țaran din România”*, felicitând în același timp *„pe bravul și zelosul director, care a avut norocita idee de a face ca elevii săi să întrebuințeze vacanțele într-un mod atât de frumos, bun și folositor”*⁴⁴.

Excursia din anul 1879 a durat 7 săptămâni, având un lung traseu prin Moldova, Transilvania, Muntenia și Dobrogea. Cu deosebit entuziasm ziarul „Binele public” sublinia: *„Școala Normală din Bârlad numărând 82 de elevi, sub conducerea directorului ei Ioan Popescu și altor doi profesori, și-a propus să facă un fel de călătorie în jurul Țărilor Române spre a vedea poziția geografică a tuturor orașelor din România, Transilvania și Dobrogea”*⁴⁵. În încheierea articolului, aceeași publicație sugera necesitatea preluării acestui exemplu și de celelalte Școli normale din țară. Pe parcursul excursiei elevii organizau serbări care se transformau în adevărate mesaje de patriotism⁴⁶.

În cadrul excursiei din 1882 cei 76 de elevi au vizitat 21 de comune rurale în Transilvania, interesându-se de modul de trai, organizarea gospodăriilor, felul de a practica agricultura și meseriile⁴⁷. „Gazeta de Transilvania” din 8 august 1882 insistă asupra calităților programului artistic oferit de normaliștii bârlădeni. Costumele naționale ale excursioniștilor au stârnit un viu interes: pantaloni albi, pieptar sur, suman castaniu, ciubote mici, cămașă românească încinsă cu un șerpar, dată peste pantaloni, pe cap, pălărie neagră. Dintre marile orașe vizitate amintim Brașov, Sibiu și București. După vizitarea diferitelor muzee, biblioteci din București, tinerii bârlădeni au mers în fața statuii lui Mihai Viteazul și Eliade Rădulescu unde au cântat un imn patriotic⁴⁸.

⁴³ Ziarul „Telegraful Român”, Sibiu, 8 august 1874.

⁴⁴ *Trupa călătore a Școlii normale (preparandia) din Bârlad*, în „Gazeta de Transilvania”, Brașov, 5 august 1879; *Primirea elevilor Școlii normale din Bârlad, la Băile Slănicului*, *ibidem*, 5 august 1879; *O școală călătore*, *ibidem*, 12 august 1879.

⁴⁵ *O școală normală călătore* în „Binele public” din 11 iulie 1879; *Normaliștii din Bârlad*, în „Românul”, 13 iulie 1879; *Estudiantina română*, în „Binele public”, 1 august 1879; *ibidem*, din 14 august 1879.

⁴⁶ *Știri d-ale zilei din Capitală*, în „Românul”, 17 august 1879; *Normaliștii din Bârlad în București*, *ibidem*, 18 august 1879; *Normaliștii din Bârlad (Reflexiuni)*, *ibidem*, 19 august; *Un adaos*, *ibidem*, 20 august 1879; *Estudentina din Bârlad*, în „Binele public”, 30 - 31 august 1879.

⁴⁷ *Impresiuni de călătoria normaliștilor bârlădeni*, în „Gazeta de Transilvania”, nr. 85, 28 iulie 1882; *Excursiunea lui Ioan Popescu cu Normaliștii în țară și peste Carpați, în iulie și august 1882*, *ibidem*, nr. 89, 5 august 1882.

⁴⁸ *Școala pedagogică din Bârlad*, în „Românul”, 12 august 1882; *Ibidem*, 16 august 1882; *ibidem*, 28 august 1882.

Reîntoarcerea *estudiantinei bârlădene* a fost întâmpinată cu același entuziasm de întreaga populație bârlădeană⁴⁹. Sensul patriotic al acestei călătorii a fost sesizat și de autoritățile austro-ungare, care vor face demersuri pentru interzicerea unor astfel de acțiuni în Transilvania. Ioan Popescu a dorit să organizeze o excursie și în anul 1886, dar nu i s-a permis pentru motivul că mergând în Transilvania, prin intonarea unor cântece naționale de către elevi, s-ar accentua relațiile deja încordate dintre autoritățile românești și cele austro-ungare. Situația era datorată războiului vamal, declanșat de Austro-Ungaria după ce România refuzase reînnoirea Convenției economice din 1875, dar mai ales pe fundalul intensificării luptei de eliberare națională a românilor din teritoriile ocupate.

O viață închinată idealurilor naționale

Patriot înflăcărat, Ioan Popescu a participat activ la toate marile evenimente politice ale secolului al XIX-lea. Primul contact cu realitățile politico-naționale l-a constituit revoluția democratică de la 1848, despre a cărei participare am amintit în primele pagini. Sosit la Bârlad, în 1849, Ioan Popescu a aderat la gruparea unionistă din care făceau parte Manolache Costache Epureanu, dr. Emanoil Costin, Iacob Fătu, Constantin Racliș, Iancu Codrescu, ș.a. Încrederea de care se bucura se reflectă și în faptul că a fost ales secretatul Comitetului unionist bârlădean. Comitetul se întrunea în casele lui Lupu Costache pentru a discuta candidaturile pentru viitoarea Adunare ad-hoc a Moldovei.

O interesantă adunare publică a fost organizată în localul Școlii primare nr. 1 de băieți. Ioan Vasiliu, viitor institutor, își amintește că tocmai în acel moment sosise la magazinul de galanterie a lui Demetrie Gheorghiu, un sul de tablouri de la Librăria Ioanid din București, ce reprezenta Unirea Principatelor. Patronul prăvăliei a încredințat lui Vasiliu, care era băiat de magazin, un exemplar ca să-l ducă la adunare. „*Cuvântarea asupra Unirii prin mijlocirea acestui tablou, a aprins întru atât auditoriu, că nu se mai sfârșeau aplauzele, că nu se mai sfârșeau uralele, sunase ora deșteptării, sunase ora libertății, sunase ora înfrățirii*” - relatează viitorul institutor⁵⁰. În urma valului de persecuții dezlănțuit de caimacamul Nicolae Vogoride, în 1857, Ioan Popescu a fost suspendat din postul de profesor de la Școala publică primară, dar reintegrat câteva luni mai târziu ca urmare a unui memoriu trimis de Comitetul unionist.

Pentru popularizarea ideilor unioniste, Comitetul bârlădean folosea ca principal mijloc de propagandă pe elevi. Un alt martor ocular, Petru Rășcanu, își amintește că băieții de la Școala primară au învățat *Hora Unirii* și *Moldova în 1857* de Vasile Alecsandri pe care le-au răspândit în tot orașul, cântându-le în Grădina Publică, însoțite de muzică. În activitatea de transcriere a unor documente unioniste erau folosiți și elevii, deoarece lipsea, la acea dată, o tipografie în oraș. „*Într-una din zile, domnul Popescu ne spuse că Iacob Fătu ar avea ceva de scris și că are nevoie de câțiva buni și rezezi scriitori. Lucru nu ne-a mirat, nu era tipografie în Bârlad, așa că acei care aveau de scris se adresau la școală [...]. Ne-am dus vreo 10, într-o duminică la Iacob Fătu - își*

⁴⁹ Reîntoarcerea normaliştilor bârlădeni din călătorie, în „Paloda”, Bârlad, 26 august 1882.

⁵⁰ Memoriu scris de Ioan Vasiliu la 28 mai 1907, în I. Antonovici, *Documente Bârlădene*, vol. V, p. 246.

amintește Petru Rășcanu - *Iacob Fătu dicta și noi scriam în mai multe exemplare deodată: circulări, scrisori, procese verbale și alte demersuri ale Comitetului Central al Unirii din Iași [...]. Nimeni nu ne recomandase secretul, dar am înțeles îndată că nu trebuia să spunem despre acele întruniri*⁵¹. În aceste acțiuni un rol important l-a avut și Ioan Popescu. A luat parte la alegerile de deputați pentru Divanul ad-hoc (1857) și alegerile pentru Adunarea Electivă a Moldovei (1858).

După realizarea Unirii Principatelor, Ioan Popescu se va angaja tot mai pregnant și în viața politică pentru democratizarea structurilor statale, libertatea de gândire, independența națională. A fost numit comisar al județului Tutova, pentru a aduna voturile de adeziune la plebiscitul de la 2 mai 1864; a pus bazele la Bârlad a filialei Partidului Național Liberal; a fost comisarul prefecturii județului Tutova la strângerea votului plebiscitului pentru aducerea principelui Carol.

În 1869, Ioan Popescu a pus bazele unei asociații sugestiv intitulată „Unirea”⁵², care-și propunea fondarea unei tipografii și editarea unui ziar⁵³. În iulie 1869 a luat ființă Tipografia „Unirea” care-și va desfășura activitatea până în martie 1894⁵⁴, iar la 27 septembrie 1870 apărea primul periodic bârlădean „Semănătorul”, situat pe poziții liberale. În articolul program *Ceea ce credem noi* se sublinia idealul întregii generații de intelectuali a epocii: „**Lumina, iată ceea ce lipsește încă României, conștiința de sine și încrederea forței morale și materiale** [...]”⁵⁵. Acest crez politic este preluat și în alte articole cu scopul de a crea un climat favorabil în rândul masei de cititori: „*Calea cea mai sigură ce poate duce un popor la cultură, civilizațiune, pentru mărire și fericire este lumina, este instrucțiunea cu sora ei educațiunea*”⁵⁶, „*Libertatea [...] nu se proclamă, ci se câștigă prin forțe și sudori [...]*”, menținându-se „*prin lumină și virtute*”⁵⁷. Referirile la situația năpăstuită a românilor din teritoriile ocupate constituie un adevărat strigăt de durere: „*Colo peste Carpați trei milioane de români sunt amenințați din moment în moment de a fi despuiați de limba lor natală, de legea lor străbună*”⁵⁸. În paginile ziarului au semnat articole Ioan Popescu, Ștefan Neagoe, Panainte Chenciu, V. A. Urechea, C. Teodorescu ș.a. Ziarul „Semănătorul” și-a încetat activitatea în 1876, în preajma Războiului de Independență, dar rolul său a fost esențial în deschiderea drumului celorlalte publicații bârlădene de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

⁵¹ P. Rășcanu, *op. cit.*, p. 32.

⁵² *Statutele Asociațiunii pentru fondarea unei tipografii și publicarea unui ziar în urbea Bârladului*, în „Semănătorul”, anul I, nr.1, 27 septembrie 1870.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ Gr. Crețu, *Tipografiile din România de la 1801 până astăzi*, 1910, p. 24.

⁵⁵ „Semănătorul”, anul I, nr.1, 27 septembrie 1870; vezi și Oltea Rășcanu Gramaticu, *Începuturile presei bârlădene, ziarul „Semănătorul”*, în *Bârladul odinioară și astăzi. Miscelaneu*, București, vol. I, 1980, pp. 153 - 161; *Istoria Bârladului*, ediția a II-a, vol. I, editat de Oltea Rășcanu Gramaticu, Editura Sfera, Bârlad, 2002, pp. 322 - 335; Oltea Rășcanu Gramaticu, *Pagini din istoria presei bârlădene. Începuturile presei bârlădene*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, XXII - XXIV, vol. II, 2001 - 2003, pp. 829 - 840.

⁵⁶ *Ibidem*, nr. 6, 1870.

⁵⁷ *Ibidem*, anul V, nr.7, martie 1874.

⁵⁸ *Ibidem*, anul I, nr. 1, 27 septembrie 1870.

Ioan Popescu a făcut parte din Garda civilă a Bârladului (1877 - 1882), ca ajutor de comandant, cu gradul de locotenent-colonel, contribuind cu aprovizionări în Războiul de Independență. A organizat o serbare cu elevii celor două licee bârlădene și fondurile strânse în valoare de 603,90 lei au fost donate *Societății Dămelor Bârlădene*, care a achiziționat patru corturi mari ce au fost trimise pe front pentru necesarul unui spital de campanie⁵⁹.

După cucerirea independenței României, Biroul de Informații din Viena se interesa tot mai mult de acțiunile românilor, de o parte și alta a Carpaților. În raportul din 5 iunie 1882 se relatează acțiunile *Societății Carpaților*, iar pe lista cu numele celor ce urmau a fi urmăriți alături de Mihail Eminescu, Miron Pompiliu, Vasile Micle, A. T. Laurian, ș.a., figura și profesorul bârlădean, Ioan Popescu, foarte activ prin excursiile sale cu elevii în Transilvania⁶⁰.

Necesitatea formării unor cadre de meseriași autohtoni l-a determinat pe Ioan Popescu să propună soluții viabile pentru acea etapă prin trimiterea unor copii la meserii în regiuni industrializate precum Germania, Austro - Ungaria, și chiar Transilvania, timp de trei ani, după care urmau să profeseze în localitatea natală⁶¹. În urma concursului de admitere din luna ianuarie 1883, au fost selecționați 50 de elevi pentru 24 de meserii, iar până în 1890, numărul celor trimiși s-a ridicat la 80 și al meseriilor la peste 30. Principalele centre au fost Brașov, Cluj, Timișoara, dar tinerii meritoși au fost trimiși cu burse la Paris, Viena, Hamburg, Dresda, Leipzig. Ioan Popescu a inițiat strângerea de fonduri prin donații, serbări, cotizații, pentru întreținerea acestor elevi. Rezultatele acestei acțiuni a fost înființarea la Bârlad, până în 1900, a 32 de ateliere cu 40 de specialități și pregătirea a peste 40 de maeștri.

Ioan Popescu a fost apreciat de concetățenii săi care i-au încredințat mandatul de deputat în mai multe rânduri (1891, 1895 - 1899). În această calitate a participat la dezbaterile parlamentare, aducând și unele soluții proprii în direcția îmbunătățirii situației agrare, a instrucțiunii școlare, a industriei casnice (proponerea proiectului de lege pentru pensiile funcționarilor județeni și comunali, elaborarea unor amendamente privind legea învățământului primar și secundar, proiect de lege pentru construirea unei linii de cale ferată între Bârlad - Bacău, proiect de lege privind mijloacele practice pentru ridicarea țăranimii)⁶². Oficialitățile parlamentare, de cele mai multe ori, au privit

⁵⁹ DJAN Vaslui, Fond Spitalul Bârlad și Elena Beldiman, dosar 1/1877, f. 20.

⁶⁰ DANIC, Xerografii, Viena, pachet CCXXVI/1, ff. 199 - 201.

⁶¹ *Regulament pentru ridicarea și lăfșirea industriei între români în urbea Bârladului și județul Tutovei, proces de Expunere de motive făcută de Ioan Popescu președintele comitetului secțiunii, și urmat de un scurt raport de inaugurarea acestei întreprinderi*, broșură, Bârlad, Tipografia Asociațiunei „Unirea”, 1883.

⁶² *Discurs în Camera Deputaților în problema Ligii licențelor asupra băuturilor spirtoase*, 24 februarie 1896; *Discurs în Camera Deputaților în probleme de limbă românească, cu prilejul unui proiect de lege judecătorească*, 28 februarie 1896; *Discurs în Camera deputaților în problema căii ferate Galați-Bârlad*, 2 martie 1896; *Discurs în Camera deputaților în problema Proiectului de lege pentru învățământul primar*, 11 aprilie 1896; *Discurs în Adunarea deputaților cu prilejul discuțiilor asupra răspunsului la discursul Tronului*, 13 decembrie 1897; *Discurs în Camera deputaților asupra Proiectului de lege pentru desființarea dării de 4 lei pe an prevăzută prin articolul 41 al legii din 29 mai 1893, asupra clerului mirean și seminariilor*, 6 februarie 1898; *Discurs în Adunarea deputaților în problema învățământului primar*, 12-13 februarie 1898; *Discurs în Adunarea deputaților cu privire la Proiectul de lege, de inițiativă parlamentară în problema construirii unei linii ferate Bârlad - Bacău, pe Valea Tutovei*, 6 martie 1898 (vezi Traian Nicola, *op. cit.*, p. 692).

cu dezinteres sau neîncredere propunerile deputatului bârlădean, mijloacele propuse erau modeste, ele urmăreau doar îmbunătățirea stării țăranului, în care dezvoltarea industriei casnice și a instrucției juca un rol decisiv.

În vederea modernizării edilitare a Bârladului, în februarie 1897, Ioan Popescu a înmănat Primăriei un proiect în 46 de puncte pentru *Comoditatea, salubritatea și înfrumusețarea urbei*, multe dintre propuneri materializându-se în deceniile următoare.

Ioan Popescu a fost ales membru în diferite comisii locale și județene pentru buna coordonare a activităților publice, reprezentarea județului cu unele produse la diferite expoziții naționale și internaționale⁶³. Întreaga sa activitate a fost apreciată la nivel central prin acordarea unor decorații și medalii: *Steaua României*, în grad de cavaler (1878), *Apărătorii Independenței* (1879), *Bene Merenti*, clasa a II-a (1881); *Coroana României*, în grad de ofițer (1882). Menținerea strânselor relații cu românii din Transilvania, se demonstrează și prin alegerea sa ca membru de onoare al Societății de lectură din Șomcuta Mare, capitala districtului natal Cetatea de Piatră, căreia i-a donat 100 de volume de literatură română, cât și ca membru de onoare al Societății pentru fondarea Teatrului Român pentru românii de peste Carpați (1886). Flacăra vieții sale s-a stins, într-o zi senină de vară, la 11 iulie 1901⁶⁴. Dispărea astfel una dintre figurile centrale ale vieții culturale și politice de pe meleagurile bârlădene⁶⁵, care-și închinase întreaga viață unui ideal măreț: „**România să devină unită cu toate părțile ei; cultură și civilizată de la marginea la alta; mare, tare, fericită, spre a-și reocupa, cu o oră mai înainte, cuvenitul ei loc între națiunile cele mai valoroase ale Europei**”⁶⁶.

Pentru eternizarea memoriei distinsului dascăl, în 1924, i s-a ridicat un bust în bronz în fața fostei clădiri a Școlii Normale, lucrare aparținând cunoscutului sculptor Ion Dimitriu Bârlad⁶⁷. În semn de respect și prețuire, începând cu 1 septembrie 2013, Liceul Pedagogic „Alexandru Vlahuță” și-a schimbat denumirea în Liceul Pedagogic

⁶³ În comisia supremă a primului recensământ în Moldova, 1859; în comisia agricolă a județului Tutova, 1863 - 1865; în comitetul pentru Expoziția de la Paris, 1865; ajutor de comandant locotenent colonel al Gărzii civice din Bârlad, 1877 - 1881; în juriul concursului agricol industrial al județului, 1880 și 1882; în Consiliul General de instrucțiune, 1883 - 1885; în Consiliul Comunal al orașului Bârlad, 1881 - 1888; în Consiliul Județean, 1895 - 1899; comisar general în județul Tutova pentru Expoziția de la Iași a cooperatorilor români din țară, 1884, unde pălăriile lucrate sub conducerea sa au primit medalia de aur; președintele Comitetului județean Tutova pentru Expoziția de la Paris, 1889, unde pălăriile de paie au primit o „mențiune onorabilă”; Comisar general al județului Tutova pentru Expoziția cooperabilă din țară, de la București, 1894 - 1895; cât și pentru Expoziția de la Paris, 1899 (I. Popescu, *op. cit.*, în I. Antonovici, *op. cit.*, p. 218).

⁶⁴ Oniță, *Moartea lui Ioan Popescu*, în „Vocea Tutovei”, Bârlad, anul VII, nr. 29, 19 iulie 1901; *Bătrânul Ioan Popescu. Moartea lui Ioan Popescu*, în „Paloda”, Bârlad, anul XX, nr. 29, 19 iulie 1901; Paul Augustin, *Discurs funebru*, în „Vocea Tutovei”, Bârlad, nr. 31, 26 iulie 1901; Gr. V. Borgovan, *O pagină din istoria Școlii normale din Bârlad*, Bârlad, 1901.

⁶⁵ *Ioan Popescu*, în „Almanahul învățătorilor și învățătoarelor din România”, Focșani, Tipografia „Aurora”, anul II, 1902, pp. 77 - 78; *Biografia*, în „Anuarul Societății pentru crearea unui fond de teatru român”, Brașov, anul IX, 1904 - 1905; G.V. Botez, *Un Gheorghe Lazăr al Bârladului*, în „Țara de Jos”, anul I, nr. 4 - 6, iulie - septembrie, 1924, p. 82; N. G. Dorin, *Cum l-am cunoscut pe Ioan Popescu*, Bârlad, 10 decembrie 1927.

⁶⁶ „Semănătorul”, Bârlad, anul I, nr. 11, 6 decembrie 1870.

⁶⁷ *Dezvelirea bustului întemeietorului primei școli normale*, în „Universul”, 8 iulie 1924, p. 15.

„Ioan Popescu”⁶⁸ și s-a montat un bust al ctitorului, opera sculptorului Dorinel Filiche. La aniversarea celor 190 ani de la nașterea ilustrului dascăl și 150 de ani de la înființarea învățământului pedagogic bărlădean, Ioan Popescu continuă să rămână un exemplu demn de urmat pentru tânăra generație a Mileniului III, prin rigurozitatea științifică și metodică, înaltele valențe morale și civice puse în slujba comunității și a idealului național.

---

⁶⁸ Prin Hotărârea nr. 60/19.03.2012 a Consiliului Local al Municipiului Bârlad pentru modificarea HCLM nr. 41/29.02.2011, privind atribuirea denumirii pentru unitățile de învățământ preuniversitar de pe raza municipiului Bârlad, la art. 1 se hotărăște ca Liceul Vocațional „Al. Vlahuță” Bârlad își va schimba denumirea în Liceul Pedagogic „Al. Vlahuță” Bârlad. Din septembrie 2013 se va numi Liceul Pedagogic „Ioan Popescu”.